

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Григорія Сковороди

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
З УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ**

Збірник наукових статей

Випуск 17

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2005

Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. - Переяслав-Хмельницький, 2005. - Вип. 17.- 257 с

Збірник наукових праць зареєстровано Вищою атестаційною комісією України як фахове видання із спеціальностей „Історичні науки” (Див.: Бюлетень ВАК України. - 1999. ~№б. - С. 30).

Рецензенти: д.і.н., проф. Г.К.Кожолянко; д.і.н., проф. С.С.Троян; д.і.н., проф. А.І.Черній.

Редакційна колегія: Коцур В.П., доктор історичних наук, професор (головний редактор); Борисенко В.Й., доктор історичних наук, професор; Коцур А.П., доктор історичних наук, професор; Шевчук В.П., доктор історичних наук, професор; Шаповал Ю.І., доктор історичних наук, професор; Сухобоков О.В., доктор історичних наук, професор; Тарапон О.А., кандидат історичних наук, доцент (відповідальний секретар); Колибенко О.В., кандидат історичних наук, доцент.

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди

До збірника увійшли статті, присвячені розгляду проблем української етнографії, джерелознавства, а також історії та культури України XVI - XX ст. Особливо об'ємно представлено розгляд проблем періоду 1920-х - 30-х рр. та Великої Вітчизняної війни. Аналізується ряд історіографічних питань української історії.

Для викладачів, аспірантів, студентів.

The collected articles focus on the problems of the Ukrainian ethnography, sources studies, and the history and culture of Ukraine in the 16th -20th centuries. Special attention is paid to the review of the period of 1920s-30s and the Great Patriotic War. A number of historiographic issues of the Ukrainian history are given due consideration.

For teachers, postgraduates, and students

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. АРХЕОЛОГІЯ, ЕТНОГРАФІЯ ТА ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ВОВКОДАВ С, ЮРЧЕНКО О. ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОПОНІМІВ СЕЛА ЛЕЦЬКИ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ.....	7
КАЛПІНЧУК О. ДОКУМЕНТ ЯК ЕЛЕМЕНТ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ.....	12
КОТЛЯРОВА Л. КАЛЕНДАРНА ОБРЯДОВІСТЬ ПЕРЕЯСЛАВЩИНИ У ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ М.О.МАКСИМОВИЧА.....	14
ТКАЧЕНКО В. ПЕРЕДІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ.....	17
ПОТАПЕНКО Я. ОБРАЗ КОЗАКА МАМАЯ У МІФОПОЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНЦІВ.....	21
КОЛЕСНИКОВА В. ВІКЕНТІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ ХВОЙКА. СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ.....	25
ЧЕРНОВ Б. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПРИНЦИПУ НАВЧАННЯ.....	31

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XVI-XX СТ.

ТАРАПОН О., ІВАНЕНКО А. ПЕРЕЯСЛАВСЬКИЙ КОЗАЦЬКИЙ ПОЛК: ДО І ПІСЛЯ 1654 РОКУ.....	38
КОЦУР Г. МИСТЕЦЬКІ ПАМ'ЯТКИ КИЄВА ПЕРІОДУ ГЕТЬМАНЩИНИ.....	43
ІВАНЕНКО А. УЧАСТЬ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО КОЗАЦТВА У РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКІЙ ВІЙНІ 1735 - 1739 РР.....	50
ЛОХА В. ГОРОДОВІ КОЗАКИ МІСТА ПЕРЕЯСЛАВА ІІ ПОЛ. XVIII СТ.: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СТРУКТУРА.....	55
КОНТА Р. МАСОНСЬКІ ЛОЖІ ТА ІДЕЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XIX СТ.....	63
СОЛОВІЙОВА Т. РОЗВИТОК МАНУФАКТУРНОГО ВИРОБНИЦТВА КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ XIX СТ. ІСТОРІОГРАФІЯ.....	67
МЕЧКОВ І. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТЕАТРІВ МУЗИЧНОЇ КОМЕДІЇ В УКРАЇНІ.....	72
ТКАЧЕНКО О. ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА ДЕННИХ ПРИТУЛКІВ ДЛЯ ДІТЕЙ РОБІТНИЧОГО КЛАСУ У КИЄВІ.....	75
ТКАЧЕНКО Т. КИЇВСЬКИЙ ОДНОДЕННИЙ ПЕРЕПИС 2 БЕРЕЗНЯ 1874 Р.: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ Г.П.ГАЛАГАНА НОВАЛЬСЬКА Т. ВІД РОЗДУМІВ ДО ПРАКТИЧНИХ ДІЙ (З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЧИТАЧА НАПРИКІНЦІ XIX СТ.).....	78
СТОЯН Т. АТЕСТАЦІЯ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ АРМІЇ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА РУБЕЖІ XIX - XX СТОЛІТЬ.....	81
ГЛОБА О. ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	85
НЕПОРОЖНЯ Г. ДІЯЛЬНІСТЬ „ЗЕМСЬКИХ" ВЧИТЕЛІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ В КИЇВСЬКІЙ ТА ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ГУБЕРНІЯХ.....	88
ГОРОШКО С. ПРОСВІТИТЕЛЬКА МАРЦЕЛІНА ДАРОВСЬКА (1827-1911).....	92
КОЦУР А. ВІДОБРАЖЕННЯ В ПРАЦЯХ О.І.ЧУПРОВА ОСОБЛИВОСТЕЙ АГРАРНОЇ ТА АГРОКУЛЬТУРНОЇ РЕФОРМИ ПОЧАТКУ XX СТ. В УКРАЇНІ.....	96
КУЗЬМЕНКО А. „ІСТОРІЯ РУСІВ" У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ТА Ї МІСЦЕ В ІСТОРИЧНІЙ ДУМЦІ ПОЧАТКУ XX СТ.....	99
БУТЕНКО А. ПРОБЛЕМА МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН В ТЕОРЕТИЧНОМУ ДОРОБКУ М. МІХНОВСЬКОГО.....	101
САРНАЦЬКИЙ О. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ В ПЕРІОД СПАДУ РЕВОЛЮЦІЇ 1905-1907 РР.....	107
ЛИСЕНКО А. ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ ПОЧАТКУ XX СТ. В ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ, АБО АКТИВНИХ УЧАСНИКІВ ПОДІЙ.....	ПО
ДУДНИК О. УМАНЩИНА В ДОБУ ГЕТЬМАНАТУ ТА ДИРЕКТОРІЇ.....	114
КОЦУР В., ХМЕЛЬНИЦЬКА Л. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ТРЕСТІВ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ.....	119
ХМЕЛЬНИЦЬКА Л. ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ 1921-1922 РР.....	125
ГАРАРУК Л. МІСЦЕ ТА ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРНИХ БІРЖ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ НЕПІВСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	130
БАБАК О. СТАТИСТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО РІВНЯ РОБІТНИЧОГО НАСЕЛЕННЯ В 20-Х РР. XX СТ.....	135
КОСТИК Є. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КНИГОТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ КООПЕРАТИВНИХ ВИДАВНИЦТВ В УСРР 1920-Х РР.....	139
ЗЛЕНКО А. КОМСОМОЛ І КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ В 1920-ТІ-НАПОЧАКУ 1930-Х РР.: ТРАНСФОРМАЦІЯ В „ІНСТРУМЕНТ ПАРТІЇ" (ІСТОРІОГРАФІЯ).....	142
ТАРАНОН О. ІНІЦІАТОРИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ДИСКУСІЇ 1925-1927 РР. В ЖОРНАХ СТАЛІНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ.....	147
ЧОРНА Л. АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ПРО ЗАПОВІДНИК ІМЕНІ МИХАЙЛА МАКСИМОВИЧА (20-30 РОКИ XX СТОЛІТТЯ).....	153
КОЗАЦЬКА Т. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ХЛІБЗАГОТІВЕЛЬ В УСРР (1928-1933): ІСТОРІОГРАФІЧНО-ФАКТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	157
ШАТКОВСЬКА А. ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РОКІВ У ЗБІРНИКАХ СПОГАДІВ ТА ДОКУМЕНТІВ.....	159
ХОДАНОВИЧ О. ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОХІДНИХ ГРУП ОУН НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (1941-1942 РР.).....	165
МАЛЮГА В. АНТИФАШИСТСЬКА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОУН-УПА НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (1941 - 1944 РР.).....	170
ГОНЧАРЕНКО О. ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВЩИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ.....	175
ГЛУШЕНКО Н. АГРАРНА РЕФОРМА МІНІСТРА ОКУПОВАНИХ СХІДНИХ ТЕРИТОРІЙ А. РОЗЕНБЕРГА В РЕЙХСКОМІСАРІАТІ УКРАЇНА.....	181
ТОНКОНОГ О. ПРОДОВОЛЬЧА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ.....	186
ФІЛЬ О. ДІЯЛЬНІСТЬ І.Д.ЧЕРНЯХОВСЬКОГО В ХОДІ ВИЗВОЛЕННЯ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	190
СТАРОДУБЕЦЬ Г. ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИКО - САНИТАРНОЇ СЛУЖБИ У ПОВСТАНСЬКОМУ ЗАПІЛЛІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1943-1944 РР.).....	194
	199

НАУКОВІ СТАТТІ ТА ПУБЛІКАЦІЇ

РОЗДІЛ 1. АРХЕОЛОГІЯ, ЕТНОГРАФІЯ ТА ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

*Сергій Вовкодав, Олександр Юрченко
(Переяслав-Хмельницький)*

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОПОНІМІВ СЕЛА ЛЕЦЬКИ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ

В даній публікації подається коротка характеристика топонімів с. Лецьки. Розглядаються фактори їх формування в контексті історичного розвитку села.

Лецьки - село в долині р. Броварки, розташоване на північ від дороги Переяслав-Хмельницький - Пологи-Яненки. Територія села умовно поділяється на дві частини: Старе село, що включає здавна заселені землі, й Нове село - нові забудови останніх десятиліть.

Особливу цікавість та цінність представляє Старе село, зосереджене, головним чином, вздовж річки. Воно включає давні об'єкти, які, очевидно, й стали основою для виникнення села.

Проблема виникнення та історичного розвитку села в попередні роки майже не розглядалась. Ще в 1950-х роках В.М. Брахнов звертав увагу на особливості назви села та здійснив спробу її пояснити. Досить побіжно згадується село в багатотомному виданні „Історія міст і сіл УРСР”.

Розвідки відділу археології ПХІКЗ проведені в 1990-91 рр. дозволили створити певну інформативну базу для подальшого дослідження. На основі цих результатів О.В. Колибенком був даний короткий перелік топонімів с. Лецьки [5, с 128]. Подальші дослідження, здійснені авторами даної публікації, дозволили дещо збільшити обсяг інформації про населений пункт та його околиці.

Походження назви села мовознавець В.М. Брахнов пов'язує із словом „лядина” - дика, необроблювана ділянка (згідно з переказами раніше село називалося Лядське) [1]. Існує також інша версія, що виводить назву від імені Лесько (Лесик) [5, с 128]. На карті Г. де Боплана село зустрічається під назвою Ляцьки.

Досить цікавим й досі відкритим залишається питання про існування в сучасних межах села поселенських структур різних хронологічних періодів. Зокрема, складно встановити початковий етап заселення даної території. Результати розвідок свідчать про існування тут пам'яток культур раннього та середнього бронзового віку, що дозволяє локалізувати в околицях села поселення даного часу [4, с 64]. Пам'ятки з матеріалами зазначених періодів в значній кількості виявлені в долині р. Броварка й логічно доповнюють комплекс раннього та середнього бронзового віку території нижнього Потрубіжжя та лівобережжя середньої течії Дніпра [2; 3]. Це свідчить про поширення поселенських структур подібного типу в глиб плато лесової тераси.

Характерною рисою пам'яток ранньої та середньої бронзи даного мікрорегіону є наявність просторового зв'язку між поселеннями та курганами похованнями, які часто розміщуються на невеликій відстані один від одного. Загалом, незначна кількість матеріалів, низький рівень дослідженості та постійно діючий фактор руйнації пам'яток заважає побудувати чітку картину заселеності мікрорегіону в період бронзи.

Важко говорити про існування в межах сучасної території села населення пізнього бронзового віку та скіфо-сармацького часу, оскільки відсутні чіткі дані, що вказували б на це. Єдиною на цей час знахідкою сармацького часу є бронзова шпилька із зруйнованого поховання кургану Розгребина могила, що знаходиться неподалік села [4, с 65].

Наступним етапом збільшення концентрації населення в околицях сучасного села став пізньоримський час. Даний період відзначився щільною заселеністю обох берегів р. Броварки в межах мікрорегіону. Близько 5 пам'яток містять кружальну кераміку черняхівської культури. На 3-ох з них виявлені матеріали київської культури [4, с.63, 65-66].

Значно простіше складається ситуація з періодом Київської Русі. Виявлені дослідженнями пам'ятки досить вдало вписуються в археологічну карту регіону. Археологічні розвідки останніх років дозволили локалізувати в околицях с. Лецьки два селища давньоруського часу, розміщені на відстані 2 км одне від одного [4, с 65-66]. Обидві пам'ятки розташовані на пологому лівому березі р. Броварки. Інший, правий берег річки, очевидно, був заселений компактними групами (родами) напівкочових тюркських племен

(„своїх поганих“), в даному випадку — берендичами, що виконували подвійну функцію: окрім догляду за княжими табунами коней, вони заповнювали території, що вважалися небезпечними в плані оборони від нападів половців.

Таке географічне розміщення згаданих селищ дозволяє зробити припущення про входження їх, поряд із селищем та городищем-сховищем (літописне м. Воїн) в межах с. Вінниці, в оборонну систему Переяславля-Руського в межиріччі Трубежа - Супою (комплекс, створений городищами в сс. Гайшин, Ташань, Вінниці, Циблі; Зміївними валами та заселенням торками, чорними клобуками та берендичами районів, небезпечних від половців).

У кінці першої половини XIII ст. поселенські структури даної території, очевидно, були знищені внаслідок монголо-татарської навали. Складно говорити про існування тут будь-якого населення в цей час, оскільки відсутні археологічні та писемні свідчення цього. Також складно визначити час утворення нового населеного пункту (повторного заселення місцевості). Враховуючи факт присутності с. Лецьки на карті Боплана (1625 р.) як сформованої адміністративної одиниці з достатньо великою кількістю жителів, очевидно, час виникнення села слід віднести до другої половини XVI ст. Версія В.М. Брахнова про походження його назви не заперечує дане припущення. Саме поняття „лядина“ в розумінні необробленої, цілинної землі досить давнє й походить із старослов'янської мови. Назви такого плану характерні для порівняно раннього періоду і чітко відрізняються від ойконімів, що сформувались у XVII ст. (головним чином від козацьких прізвищ та прізвиськ).

Незважаючи на значний вік даного населеного пункту, більшість його мікротопонімів, що дійшли до наших днів, мають топооснову, сформовану в більш пізні часи. Зрозуміло, їх назви виникали протягом різних хронологічних періодів, що дозволяє отримати певну історичну інформацію, закладену в цих топонімах. Пропоновані нижче назви (мікротопоніми) добре розкривають як сам процес топонімізації, так і характерні ознаки часу його реалізації.

Топоніми с. Лецьки:

Ур. Береги - територія лівого берега і заплави р. Броварки на південний схід від села. Назва походить від слова „берег“. Незважаючи на однаковий, степовий ландшафт обох берегів р. Броварки, місцеве населення завжди протиставляло лівий (ур. Береги) правому (ур. Солонці).

У межах урочища виявлено поселення з матеріалами ранньої та середньої бронзи, черняхівської і київської культур, давньоруського та козацького часів [4, с 64].

Ур. Беренда - розташоване на східній околиці села. Назва урочища - це типовий етнотопонім, що походить з часів Київської Русі, від найменування так званих літописних „своїх поганих“ - берендичів. Очевидно, саме вони, знаходячись на службі у Володимира Мономаха, крім функцій прикордонної сторожі, займалися випасом табунів переяславського князя. Враховуючи зручні для такого роду занять природно-географічні умови околиць с. Лецьки з яскравими степовими рисами ландшафту, дане припущення здається досить ймовірним.

За даними археологічних розвідок на території урочища є лише матеріали середньої бронзи, матеріали давньоруського часу відсутні [4, с 64]. Проте, поряд, на протилежному лівому березі р. Броварки в ур. Жуликівщина, виявлені знахідки давньоруського часу. Матеріали цього ж хронологічного періоду також знайдені за 1,5 км на південний схід від села в ур. Береги [4, с 65, 66]. Інша, більш пізня назва цього урочища - Баранівщина - була сформована на основі прізвища Баран, носії якого проживають в його межах й нині.

Ур. Буряківщина - частина правого узбережжя р. Броварки на захід від центральної вулиці села. Назва походить від прізвища Буряк.

Ур. Велика Лука - територія, що простягалася на північний схід від кургану Висока могила.

Ур. Глибока - територія на лівому березі р. Броварки, простягається вздовж сучасної дороги, що веде в село, являє собою глибоку канаву. Звідси й походить назва урочища. Раніше повз неї проходила дорога до села.

Ур. Гребелька - колишній міст через р. Броварку на південно-східній околиці села. В даний момент ця частина річки засипана і тепер тут проходить звичайна ґрунтова дорога, під якою в трубі протікає р. Броварка.

Ур. Гребля - міст через р. Броварку та незначна частина прилеглих до нього берегів річки.

Ур. Жуликівщина - південна околиця села на лівому березі р. Броварки. Назва урочища, очевидно, походить від чоловічого прізвиська Жулик. На території урочища виявлено різночасові матеріали, представлені знахідками середнього бронзового віку (можливо, культури багатоваликівської кераміки), київської культури (переважна кількість), а також давньоруського часу та пізнього середньовіччя (XVII-XVIII ст.) [4, с 66].

Ур. Завгоріддя - північно-східна частина села на правому березі р. Броварки. Назва визначається особливістю розміщення урочища - „за городами”. Сама назва топоніма вказує на порівняно недавно забудову цієї частини села. Очевидно, дещо раніше Завгоріддя містило лише декілька дворів, що були збудовані за городами старої частини села. Поступово, внаслідок збільшення кількості жителів, виникла необхідність розширення площі під забудову. Таким чином, Завгоріддя поступово заселилося. Характерно й те, що урочище віддалене від річки.

Ур. Загребелля - південно-східна околиця лівобережної частини села. Назва топоніма походить від географічного положення за річкою та містком через неї - „за греблею”, по відношенню до центральної частини села.

На території урочища виявлені матеріали черняхівської культури та козацького часу [3, с 10].

Ур. Клуб - невелика територія в центральній частині села на правому березі річки. Місце розташування старого будинку культури с. Лецьки, збудованого на місці сільської церкви.

Ур. Коворот - територія, займає край вулиці села, яка проходить вздовж річки на її лівому березі. В основу топоніма лягла народна назва різкого згину вулиці - „коворот”.

Ур. Коржові Луки - луки на лівому березі р. Броварки. Простягаються на південний схід від села, входять у межі урочища Береги. Назва походить від прізвища землевласника - Корж.

Ур. Левада - луг на лівому березі р. Броварки.

На території урочища знайдені матеріали черняхівської культури [3, с 10].

Ур. Машина Левада - луг в північній частині села на правому березі річки. Топонім походить від жіночого імені - Марія (в селі її називали Бояриня), якій належала левада.

Ур. Наталеччина Левада - луг на правому березі р. Броварки, розміщений на північно-західній околиці села (між сс. Лецьки та Вінниці). Назва походить від прізвиська власника території - Наталечка.

Ур. Островок - мисоподібний виступ лівого берега р. Броварки, розміщений на захід від мосту через річку. Схожість території на острів і визначила назву топоніма.

Ур. Переходенка - територія правого берега річки в північно-західній частині села. Урочище назване від вуличного прізвиська місцевого жителя на прізвище Канівець - Переходенко.

На південь від урочища виявлено різночасове поселення, в матеріальний комплекс якого входять знахідки бронзового віку, київської культури, матеріали давньоруського та пізньосередньовічного часів [4, с 63].

Ур. Переходівщина - територія північно-західної частини села, на лівому березі річки. Розташовувалась поряд з ур. Коворот. В основі назви лежить слово „перехід”.

Ур. Перехресна - південно-західна частина села, лівий берег р. Броварки. Місце при в'їзді в село, де перетиналася головна вулиця (тепер вул. Добрікова) з ур. Шляшок (тепер вул. Леніна). Розташовувалося в південно-західній частині села, на лівому березі р. Броварки.

Ур. Ровець - стара дорога від с. Лецьки до території розташування сучасного Госпіталю. Проходила через поле в південному напрямку від села. Нині не існує. Згідно з переказами дорога нагадувала неглибокий рів, що і лягло в основу назви урочища.

Ур. Рожок - правий берег р. Броварки, ріг (ріжок) центральної та прилеглої до неї вулиць (Добрікова та Шевченка).

Ур. Романівщина - територія правого узбережжя річки на схід від центральної вулиці села. Урочище назване від прізвища Романенко, оскільки сім'я Романенків головним чином населяла територію урочища.

У межах урочища виявлені матеріали XVII - XIX ст. [3, с. 34].

Ур. Сад Бухановського - гайок, розміщений на східній околиці села на правому березі р. Броварки. Раніше тут був сад пана Бухановського, що простягався до ур. Беренда.

Ур. Селянщина - правий берег р. Броварки, східна частина села (вся територія на схід від центральної вулиці).

Ур. Синій Куток - територія на південний схід від села, на лівому березі річки.

Ур. Солонці - територія на південь та схід від с. Лецьки, що використовувалась під пасовища. Ландшафт має яскраво виражений степовий характер. Назва походить від насиченості ґрунту мінеральними солями, що місцями виходять на поверхню (фациї білого кольору).

Ур. Тупиківщина - розміщене в північно-західній частині села на правому березі р. Броварки. Простягалось вздовж вулиці, що вела до кінця села в бік с. Вінниці й закінчувалась левадою (нині вул. Ветеранів). Таким чином утворюється своєрідний „тупик” - як його називають жителі села. Звідси, напевне, й походить назва урочища. Існує інша версія походження топоніму, яка пов'язується з прізвищем (прізвищем) Тупик.

У межах урочища виявлені знахідки ліпного посуду та кераміки XVII - XVIII ст. [3, с. 34].

Ур. Шкільний Двір - територія, розміщена на правому березі р. Броварки в центрі старої частини села, з правого боку від центральної вулиці Добрікова. Відносно новий топонім. Створений на місці зруйнованої старої сільської школи.

Ур. Шляшок - дорога, що проходила через південну частину села і була шляхом сполучення сс. Вінниці та Чобітьки. До наших днів зберігся лише невеликий відрізок дороги у вигляді вулиці села.

Відомо також ряд топонімів іншого класу - гідронімів. Територія околиць с. Лецьки згідно з переказами була густо вкрита долинами та рокитами.

„Долинки” - неглибокі озера природного походження. Більшість з них мають невеликі розміри й часто пересихають в спекотні періоди. Основними джерелами поповнення води є підземні води, опади. Досить часто внаслідок весняної повені вони розливаються, з'єднуючись між собою та річкою, в долині якої вони концентруються й затоплюють таким чином значні території.

В околицях с. Лецьки відомо близько 12-ти долин, назви яких збереглися. На жаль, внаслідок меліоративних робіт більшість із них осушені.

Озірна - розміщена на схід від с. Лецьки на правому березі р. Броварки. Внаслідок меліоративних робіт вона частково втратила первісну форму (була розчищена). У зв'язку із значними розмірами її, очевидно, порівнювали з озером, що й лягло в основу назви. На південному березі долини розміщений зруйнований курган невеликих розмірів.

Деякі долини носять назви, що походять від імен, прізвищ та прізвищ власників землі, на якій вони розміщувались.

Баранова - розміщувалась на південний схід від Озірної. В основі лежить прізвище Баран, носії якого проживали на території Баранівщини (Беренди). Долина осушена.

Близнакова - лежала на північ від Катериничиної. Весною з'єднувалась з нею. Осушена. Назва походить від прізвища Близняк.

Гапійова - розміщувалась на північ від Катериничиної та на захід від Молосіївської. Осушена. Назва походить від імені (прізвища) Гапій (Агафій?).

Гогина - знаходилась на схід від Озірної та південний схід від Молосіївської. Назва походить від прізвища власника Гога. Долина існує нині, але осушена.

Дядьова - розташовувалась на межі земель сс. Лецьки та Пологи-Чобітьки. Осушена. Назва походить від прізвища Дядьо.

Катериничина - розміщувалась на північний схід від села та на північ від Озірної. Гідронім походить від імені власниці землі, де розміщувалась долина - Катерини.

Конончукова - знаходилась на схід від Озірної та на північ від Баранової. Осушена. Назва походить, очевидно, від антропоніма Конончук.

Кругленька - назва походить від конфігурації берегової лінії, що мала яскраво виражену форму кола. Вирізнялася поміж інших великою глибиною. Зараз не існує.

Молосіївська - розміщувалась на північний схід від села та Катериничиної долини. Назва походить від прізвища власників - панів Молосіївських.

Опанаснкова - знаходилась на схід від Катериничиної долини та на північний схід від Озірної. Осушена. Назва походить від прізвища Опанасенко.

Чорна - розміщується на північ від с. Лецьки та на схід від сучасного кладовища. Долина осушена, але не знищена меліорацією.

Між окремими долинами простягалися дещо інші водні утворення - „рокити”. Вони являли собою заболочені території, що виникли внаслідок злиття долин. Рокити були вкриті густою рослинністю, серед якої переважав сусак зонтичний (сотник).

Казенні рокити - простягалися на північний схід від с. Лецьки та на північ від кургану Висока могила. Назва походить, очевидно, від розташування урочища на державній (казенній) землі (XVIII-XIX ст.).

Шипильові рокити - простягалися на північ та північний схід від села між Чорною та Катериничиною долинами.

Частина гідронімів безпосередньо пов'язується з р. Броваркою, оскільки вони розміщуються в її межах.

Супротивка - місцева назва р. Броварки. В основі назви за народною етимологією лежить характерна особливість напрямку течії річки проти течії р. Дніпро.

Сибір - опар, що знаходився на південь від ур. Беренда (Баранівщина). Згідно з переказами поверхня річки над ним слабо замерзала взимку або не замерзала зовсім. Етимологія назви неясна.

Кубонія - невелика за обсягом, очищена від рослинності частина річки, що межує на південному сході з ур. Жуликівщина. За свідченнями жителів села саме тут купали табуни коней військових в часи Другої Світової війни.

Цівківщина - частина річки, що межує з ур. Сад Бухановського, поросла високим (до 5 м) очеретом. Назва гідроніма походить від слова „цівка” - катушка для ниток, що використовувалась в ткацькому верстаті, для виготовлення якої були необхідні пусті стебла цього ж очерету.

Значна частина топонімів с. Лецьки пов'язана з поховальними пам'ятками (курганами), ймовірно, епохи бронзи. В околицях населеного пункту відомо близько 30-ти курганів, але збереглися лише назви 15-ти з них.

Великий майдан - знаходився на південь від села. За переказами використовувався під скотомогильник. Зруйнований. На залишках кургану розміщена тракторна бригада с Лецьки.

Висока могила - розміщується на схід від с. Лецьки та Гогиної долинки.

Глуха могила - розміщувалася на південний захід від с Лецьки, неподалік дороги Переяслав-Хмельницький - Пологи-Яненки. Зруйнований у 1960-х роках.

Гоги́на могила - розміщувалася біля однойменної долинки.

Гостра могила - великий курган, розташований на південний схід від с Лецьки, неподалік дороги Переяслав-Хмельницький - Пологи-Яненки. Досліджувався Д.Я. Самоквасовим [8].

Зелена могила - розміщувалася на північний схід від Катериниччиної долини.

Козулиха - курган в межах ур. Береги.

Лисинкова могила - курган біля с Лецьки.

Майдан - зруйнований селітряним виробництвом курган, на якому розташоване кладовище с Лецьки.

Малий майдан - знаходився на південь від села, з правого боку від дороги Переяслав-Хмельницький - Пологи-Яненки, навпроти колгоспного двору с Лецьки.

Розгребина могила - розміщується між сс. Лецьки та Пологи-Чобітьки, неподалік дороги Переяслав-Хмельницький - Пологи-Яненки. Курган було пограбовано ще в давнину з порушенням конфігурації насипу, від чого він отримав відповідну назву. При обстеженні знайдено бронзову шпильку сарматського часу [4, с 65].

Конкретне місце розташування таких курганів як **Солончиха**, **Тарасова могила** та **Шпильові могили** нам невідоме.

Наведена вище сукупність топонімів певним чином дає уявлення про історико-культурний розвиток території та околиць с. Лецьки. Зокрема, що дуже важливо, про побутове життя населення. На жаль, це далеко не всі топоніми, оскільки значна частина їх, особливо найдавніших, не збереглася. Однак, вивчення та збереження існуючих зараз місцевих назв є спробою зберегти й використати в наукових цілях цей багатющий пласт історико-культурної спадщини нашого народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Брахнов В.М. Про місцеві назви Переяслав-Хмельницького району на Київщині // Мовознавство. - 1957. - Т. 14. - С.40-51.
2. Бузян Г.М., Буйлук М. М. , Колибенко О. В. , Товкайло М. Т. Звіт про роботу Переяслав-Хмельницької археологічної експедиції за 1990 р. //НА ІА НАНУ. - 1990/186. - 40 с.
3. Бузян Г.М., Буйлук М.М., Колибенко О.В., Товкайло М.Т. Звіт про роботу Переяслав-Хмельницької археологічної експедиції за 1991 р. //НА ІА НАНУ. - 1991/211.-25 с
4. Вовкодав С.М., Юрченко О.В. Нові знахідки в долині р. Броварки //Наукові записки з української історії. - Переяслав-Хмельницький: Золотілитаври, 2003. — Вип. 14. — С.63-69.
5. Колибенко О.В., Коцур В.П. Етимологічний словник ойконімів та короткий словник топонімів Переяславщини. - Переяслав-Хмельницький, 1995. - 57 с.
6. Кучера М.П. Змиевы валы Среднего Поднепровья. - К.: Наукова думка, 1987. - 206 с.
7. Ляскоронский В.Г. История Переяславльской земли с древнейших времен до половины XIII ст. - 2-е изд. - К., 1903.-422 с.
8. Самоквасов Д.Я. Могила русской земли. - М., 1908. - 271 с.
9. Стороженко А.В. Очерки переяславльской старины. - К., 1900. - 236 с.

The given publication offers a short characteristic of the placenames of the village of Letsky and considers the factors of their formation in the context of the village's historical development.